

Fél évtized a nyolcból *

- visszaemlékezés

Már „állt a bál” a zágrábi Ady Endre Magyar Kultúrkörben, amikor 1965 őszén, Laci bátyám ajánlatára, aki már zágrábi egyetemista volt, és az ő társaságában először léptem be az Ady Endrébe, vagy ahogyan csak egyszerűen mondták és a későbbiekben én is magamévá tettem, a Körbe. Bíró Imre ünnepelte éppen diplomálását az orvosi karon. Mivel tanulmányéveit egy kissé elnyújtotta, így több generáció ismerte már és népszerűsége nagy volt a Körben. Az ünnepségen így telt ház volt és jó hangulat.

Engemet is megragadott ez a hangulat. Az otthoni gimnazista bulikra emlékeztetett. A résztvevők ismerték egymást és közvetlen légkör uralkodott. Új egyetemista voltam Zágrábban, éppen hogy csak beírtam az első évet. Szemlélődtem. Érdekelt a Kör szervezése – szervezeti felépítése. Az első információim hangzatosan elnevezett posztok voltak a Körben. Voltak háznagyok, kultúrtitkár, gondnok, főpénztáros és másodpénztárnokok, a Kör elnöke stb.

Nemsokára jött a „gólyabál”, ahol az elsőéves egyetemistákat, a „gólyákat” avatták fel. Ezen is részt vettem. Engem is felavattak. Ilyenkor lekerültek a Kör padlásáról a régi beporosodott rekvizitumok. Egy ökörkoponya szarvakkal, mely központi helyet foglalt el a színpad egyik asztalán, egy gyertya égett a koponya tetején. A gólyák a koponyára való kézrátétel mellett mondták el az esküt. A padlásról lekerült az úgynevezett butaságmérő is. Ez egy kisebb szekrényszerűség volt, az oldalán mérőóra egy nagy mutatóval és körül beosztásokkal a butaság mérésére „megatökökben” kifejezve. E mérőműszerbe előzetesen valakit bebújtattak és ez forgatta a mutatót a szekrény belsejéből. A gólyáknak sorban lemérték a butaságukat. Persze mindez népes

közönség előtt történt, főleg a már régi egyetemisták előtt, akik jót vidultak, ha az újoncok valamitől zavarba jöttek. Volt, hogy valamelyik gólya véletlenül közel állt a butaságmérőhöz és annak ugyancsak elkezdett forogni a mutatója, ilyenkor az illetőt arrébb tessékelték, figyelmeztetve, hogy tönkre teszi a mérőműszert, mert ugye azt ekkora butasággal ilyen közlőről nem lehet megterhelni.

Egy asztalnál régi professzoroknak beöltözött, főleg idősebb egyetemisták ültek és ők kérdésekkel vizsgáztatták a gólyákat. A kérdések humorosak és zavart keltők voltak, aligha lehetett helyes választ adni, mert szükség esetére a professzoroknál több válasz is elő volt készítve egy kérdésre és így aztán le lehetett butázni a vizsgázókat. Még az előző generációktól létezett egy besárgult papírköteggben a kérdések gyűjteménye. Ebből lettek kiválasztva, sokszor személyre szabva minden alkalomra a kérdések. A professzorok előszeretettel hozták zavarba a hölgygolyát kérdéseikkel és különböző megjegyzéseket téve, mint például: „Jaj, magának olyan lába van mint egy őzikének”, egy kis szünet után hozzátéve: „csak nem olyan kecses, hanem olyan szőrös”. Volt olyan kérdés is, hogy miért van a templomtorony minden oldalán óra? A válasz az volt, hogy ne kelljen az embereknek sorba állni, ha meg akarják nézni hány óra van.

Az egyetemisták főleg Vajdaságból tevődtek össze. A gólyaavatáson a „pedellus” mindegyiket bemutatta humorosan latinosa eltorzított néven és hogy melyik helységről való. A vajdasági helységnevek lajstroma is megvolt a Körben, mindegyik mellé odairva ezek közismert, többnyire humorosan hangzó csúfneve. Mint például Péterréve mellé Piros Pecellő, Horgos mellé

* Nyolc évtizede, 1932. június 19-én alakult meg Zágrábban az Ady Endre Magyar Kultúrkör

Paprika-várad, és a „pedellus” a gólyák lakhelyeként ez utóbbi helységneveket olvasta be.

Volt ennek egy praktikus oldala is, mert amellett, hogy humorosabbá volt téve az újoncok bemutatása, könnyebb volt megjegyezni a gólyák neveit és hogy hova valósiak.

Ezek voltak az első benyomásaim és képeim a Körről. Éreztem valami patinás, de igen poros hangulatot. Látszott, hogy valamikor jobban pezsgett itt az élet, és hogy az évtizedek során hagyományok alakultak ki. Meglehetősen kopott volt már itt minden, mikor én odakerültem. A taglétszám is alacsonyra süllyedt. A vezetőség nyilván nem is tudatosan, csak játszotta a szerepét, nem véve tudomást a valóságról, port hintve a szemükbe azoknak, akik beléptek vagy betekintettek ide. Miséző papra és ministránsokra emlékeztettek egy csaknem üres templomban. A Kör egészben véve egy süllyedő, remény nélküli hajóra is emlékeztetett, mely még egy darabig hanykolódni fog a víz tetején és azután, bár nem tudni mikor is, de el fog tűnni a hullámverésben. Ugyanakkor éreztem, hogy azoknak, akik ezen a hajón vannak, vagy akik még felkapaszkodnak rá, nagyon nagy szükségük van arra, hogy a hajó minél tovább a felszínen maradjon.

Valamikor ugyanis nagy hagyománya volt annak, hogy a vajdasági magyar diákok Zágráiban folytatták egyetemi tanulmányaikat. Ők voltak azok, akik a Körben tömörültek és vezették a Kört. Sokan is voltak, jól szervezettek. A Zágrában élő és más környezetbe beilleszkedett magyarság kevésbé igényelte ezt a kis magyar ajkú vajdasági oázist. A főleg frissiben idekerült egyetemisták pedig igen. A Kör padlásán a későbbiekben találtam rá kinyomtatott ebédjegyekre és nyári gyűjtési akcióról is hallottam a vajdasági településeken és tanyákon a Kör részére. Sonkát, szalonnát, babot stb. szedtek össze, hogy olcsóbb legyen az év folyamán a konyha.

Abban az időben már, amikor én Zágrába kerültem, mind kevesebb diák jött Vajdaságból ide az egyetemre. Megváltoztak a dolgok. Több egyetemi kar nyílt meg odahaza. Nagyobb pályaválasztási lehetőség kínálkozott Újvidéken, sőt Szabadkán is bővebb lehetőségek alakultak. Így azután a diákok maradtak otthon – szűkebb pátriájukban. Ez nekik is kecsgetőbb kezdett lenni és hát szüleiknek is. Zágráb igen távoli

nagyvárosnak tűnt, különösen még akkor. Gyakorlatilag oda csak vonattal utaztunk. Igencsak az esti órákban szálltunk vonatra és valamikor kora reggel dermedten, nem kialudva húztuk le koffereinket a vonatról a zágrábi vasútállomáson. Egy-két nap is elmúlt, mire helyrerázódtunk és a tanulásnak adtuk magunkat. Így nemigen jártunk haza. Évente háromszor-négyszer.

Ez a helyzet kihatott a Kör életére is. Kevesen voltunk. És e kevés között még kevesebb az őszinte, felelősségteljes entuziaszta. Itt minden önkéntes alapokra épült, és a dolgok már régen nem úgy mentek, mint valamikor.

A fenti helyzetet igen gyorsan felmértem a Körben. A megmondható vezetőségi tagság a bársonyosan leplezett párteemberekből tevődött össze. Ezt is érezni véltem és ezen a téren nem nagyon bontakoztam ki előttük. Nekem lelkileg szükségem volt a Körre e nagyvárosi, számomra egészen új környezetben, erre a kialakult, a világ zajában megkapaszkodó magyar oázisra. A Kör az otthont, a vajdasági légkört pótolta és a hovatartozásom meghatározója volt. Mindig is szerettem szervezni, próbáltam összefogni az embereket és akikkel találkoztam, megismerkedtem a városban, próbáltam buzdítani őket, hogy járjanak a Körbe. Az elhanyagolt termekben takarítási akciókat szerveztem és fűrészporthordást, kosarakkal az alattunk levő asztalosüzemből át a Kör pincéjébe, hogy biztosítsuk a téli tűzrevalót a felállított, akkor még fűrészpores kályhákba.

Tehát nem véletlen, hogy a késő őszi, évente megtartott tisztújítási közgyűlésen már posztot kaptam. Én lettem a Kör kultúrtitkára. Ebben a státusban sikerült egy pár, abban a környezetben sikeresnek mondható színpadi előadást összehoznom, nagyobb hangsúlyt fektetve inkább a közönség összeverbuválására. Így némileg gyarapodott is a Kör látogatottsága a tagság, illetve hát a magyarság részéről. Úgy hiszem, így az általam kibővített közönség, illetve a tagság tette lehetővé, hogy a következő évben a közgyűlésen engem szavaztak meg a Kör elnökének. Én ebben egy úgymond történelmi feladatot láttam, hogy megmentsem a Kört az enyészettől. Mindig is szerettem a kihívásokat és a lehetetlennek tűnő dolgokból valamit csinálni. Ez éppen az volt.

Latolgattam az anyagi helyzetünket. Ütött-kopott volt itt minden. Másrészt viszont helyisé-

geink kitűnő helyen voltak. Fenn az óvárosban. Pontosabban a híres „Kamenita vrata” (Kőbejárat) közvetlen közelében, azaz szemben vele, az utca másik oldalán. Zágráb aktuális főterétől pedig pár perc járásnyira. Maga az épület az egy államosított nagy háztömb egyik részét képezte. Volt egy nagyterem kisebb színpaddal, irodahelyiség, gondnoki szoba, még egy szoba, a folyosó végén mindenki részére elérhető helyen férfi és női WC, ruhatár, konyhaféle, egy rejtett italkimérő – úgynevezett buffet – és mellette a padlásfeljárat a padlással mint lomtárral. Végeredményben az objektív adottságok megvoltak. Az államnak, persze, mindezért havi bérletet kellett fizetnünk. Anyagi támogatás sehonnan nem jött. Volt némi tagsági díj, mely nem sokat jelentett. Inkább szimbolikus volt. Egyedüli valamirevaló bevételünk a szombat esti táncrendezvényeken jött össze. Ide kezdtem koncentrálni. Ebből kellene több pénzt csinálni. Észrevettem, hogy az itt befolyó csekély pénzösszeg sem folyik be maradéktalanul a Kör kasszájába, habár hangzatosnak titulált főpénztáros is szerepelt a vezetőségben a Kör alapszabályai értelmében, meg voltak másodpénztárosok is. A másodpénztárosok szerepe abban merült ki, hogy ők adták el szombatesténként a belépőjegyeket. A jegy árát tehát ők szedték össze és gyakran megtörtént, hogy a pénzekkel való elszámolás elmaradt és el is felejtődött. Ezeket a dolgokat mindjárt megszigorítottam. A Körben italt is mértünk. Ezt a Kör büfése rendezte. A befolyó pénzt nehéz volt kontrollálni. Láttam én, hogy ott mi történik: az egy liter borból lehetett két liter (forralt) bort csinálni, olcsó alkoholból, cukorból és aromákból likőröket stb. Tehát ott kellett volna, hogy legyen még egy megbízható ember, aki mindezt kíséri, jegyzi és számolgatja. Mivel úgysem volt nagy forgalom, hagytam még egy darabig a dolgokat, de szemem sarkából figyeltem továbbra is, mi történik az italok körül. A táncrendezvényeinkre járó közönségre kezdtem koncentrálni. A közönség száma igen gyér volt. Sokszor siralmas. Emlékszem, ha abban az időben eljöttek 30–35-en, akkor hazafelé menet arról beszélgettünk, hogy sikeres volt az est és hát a bevétel is. Ez nem ment a fejembe. Nagytermünk befogadóképessége asztalokkal és székekkel ellátva száz körül volt az optimális, és ha már 30–35-en eljönnek

hozzánk, akkor Zágráb többeszes szórakozásra vágyó és valahol szórakozó közönségéből bizonyára még kikerülhetne annyi, hogy feltöltsük termünket. Itt láttam, és jól láttam a kiutat, úgyhogy a Kört vonzóbbá és ismertebbé kell tennünk Zágrábban.

Először csak szerény módszerekhez folyamodtam. Még mindig csak önkéntes munkatevével nagytakarítást szerveztünk. Ajtó-, ablakmosás, hiszen a törött üvegű ablakainkba belefészkeltek a galambok – már kicsinyeket is költöttek. Csekély kis pénzecskenkből új függönyöket is raktunk, mert életemben itt láttam először foltozott függönyöket és amikor leszedtük őket, még padlórongynak sem feleltek már meg, mert kezünkben szétfoszlottak. Szóval rendet tettünk, már amennyire lehetett.

Hamar meggyőződtem, hogy az önkéntes alapon elvállalt feladatok csak ímmel-ámmal teljesülnek vagy sehogy sem és még igazából felelősségre sem lehet vonni senkit, feje tetejére fordítottam tehát a hagyományosan berögződött felfogást a Körben, miszerint csak az hozhat hasznot, ami ingyenes vagy olcsó. Ami abszurdum, a nagy szegénységünkben pénzzel kezdem stimulálni a létfenntartáshoz szükséges feladatok ellátását. Ezek a feladatok pedig a minél minőségesebb táncrendezvények megszervezésére irányultak.

A Körnek volt saját zenekara. Táncrendezvényeken ők muzsikáltak. Ezt eléggé ímmel-ámmal tették. Kaptak ugyan egy bizonyos fix pénzösszeget a fellépésükért, függetlenül attól, hogy mennyi volt a bevétel, úgyhogy ők mindig be voltak biztosítva. Behívtam őket az irodába. Mondom nekik, szeretnék fizetést emelni. Ezen meglepődtek. De azt szeretném – emeltem ki – hogy az eladott jegyek árának 50%-át kapják egy esti fellépésükön és hogy ez átlagban kiszámítva többet tesz ki, mint amennyit eddig kaptak fix összegben. Ajánlatomat elfogadták. Az lett az eredménye, hogy elkezdtek hét közben is bejárni a Körbe gyakorolni, amit eddig soha nem tettek. És nini, már énekelni és mozogni is kezdtek a színpadon. Sőt, odaláttak a bejárat ajtóra és figyelmeztettek, ha valamelyik háznagy jegy nélkül engedte be barátait. Ez hasznos kontroll volt, hiszen az eladott jegyek árának másik fele a Kört illette.

Mivel a zenekarral kötött egyezségünk jónak bizonyult, tovább léptem ebben az irányban. A ruhatárat céloztam meg. Ruhatárunk ugyan volt, de nem működött. Nem akadt senki, hogy önkéntes alapon, szombat este, míg mások szórakoznak, beálljon a ruhatárba. Még egy táncra sem tudott elmenni, mert a ruhatár ajtaját nem lehetett bezárni. A ruhatár viszont nagyon fontos lett volna, mert nagyon rossz látványt nyújtott, hogy az érkező vendégek szanaszét az ablakszárnyakra vagy a legjobb esetben a szék karjára rakták le kabátjukat, sálukat, kalapjukat. Ilyen helyre, ha benézett az új vendég, szívesebben ment tovább, mert ez a gazdátlan állapot nem nagyon vonzott senkit. Első lépésem az volt tehát, hogy zárat szereltem a ruhatár ajtajára. Így rövid időre a ruhatárat ott lehetett hagyni. Ugyanakkor azt mondtam, minden beszédett pénz, a borralalóval együtt, a ruhatárost illeti. Természetesen mindezt úgy, hogy a ruhatár árát feltüntetjük a ruhatár ajtaján, hogy ne lehessen botrányos túlkapásokba menni. Ezért a heti bevételi lehetőségért már könnyen találtam állandó ruhatárost. Ez is szépen kezdett működni. A ruhatáros érdekelve volt, hogy még azoknak a kabátját is összeszedje, akik esetleg még mindig a táncteremben próbáltak ruhaakasztót találni. Tehát nekem ezekre a dolgokra további gondom nem volt.

Akkoriban is, már nem szokványos módon, de annál jobb hatáskeltéssel asztalainkat a vendégek részére fehér terítőkkal fedtük le. Ezek az esti félhomályban, az örökzöld dallamok mellett igen szépen hatottak, azaz csak hatottak volna, ha azokat valaki rendszeresen mossza és vasalja. Erre viszont gyengén akadt vállalkozó. A lányok feladata volt, hogy hazavigyék őket kimosni és kivasalni. Ez betegesen működött. Voltak Zágrábban hivatalos mosodák is. Utánanéztam az áraknak és asztalterítőként olyan árat szabtam meg, hogy ha valaki mosodába is hordja az asztalterítőket, még akkor is marad pénze, amiért érdemes a Kör asztalterítőinek mosásával foglalkoznia. Erre is találtam embert és az asztalterítők látványa felfrissült a teremben. Inkább arra kellett most már ügyelnem, nehogy (a nagyobb kereset érdekében) a tiszta asztalterítők is mosásba kerüljenek.

Volt még egy kellemetlen problémánk. A háznagyok. Az évi közgyűléseken a régi hagyomány

szerint négy háznagyot választottunk. Az ő fő és legnehezebb feladatuk az volt, hogy ugyancsak önkéntes alapon, a szombat esti táncrendezvényekre lerakják a székeket és leteregessék az asztalokat, mire megérkeznek a vendégek. Mivel négyen voltak, ezt kettes beosztásban végezték heti váltakozással. A fegyelem e körül nagyon laza volt, meg hát mivel kevesen voltunk mint tagok, alig lehetett ilyen embereket találni, akik ezt a munkát elvállalják. Így gyakran megtörtént, hogy a vendégek már érkeztek és ültek volna le asztalukhoz, azok pedig sehol, vagy éppen még csak akkor húzgálták elő őket. Hogy ne mondjam, sokszor a helyzet megmentése végett még az elnök is nekilátott más lelkiismeretes vezetői tag segítségével szétrakni az asztalokat, székeket. Ez a probléma mind gyakrabban kezdett jelentkezni és véget kellett vetni neki. Ezt a munkát is honorálni kezdtük. Az összeget a havi egyetemista létminimumához viszonyítottuk úgy, hogy az jelentsen is valamit, azaz a honoráriumtól való esetleges elesés érezhető legyen annak, akinek ezt a lehetőséget megadjuk. A dolog itt is beindult.

A Körnek volt gondnoka. A takarítás, nyitva tartás, zárás, tüzelés rá tartozott. Itt nem volt problémánk, mert ez már régóta kapok-adok alapon működött. A gondnok ugyanis szintén egyetemista volt és a gondnokságért ingyen szobát kapott a Körben. Ez nagy anyagi segítség volt számára.

A fenti új „reformok” bevezetésével párhuzamosan kapcsolatot teremtettünk a Zágrábi Rádióval is, ahol rendszeresen bemondták a zágrábi kulturális és más eseményprogramokat. Így az Ady Endre Magyar Kultúrkör rendezvényei is közhírré lettek téve Zágrábban. A figyelem kezdett elejében úgy ahogy, majd mind jobban felénk fordulni. A zágrábi „Sitotisa” egyetemista nyomda, mely az akkor divatos színes szita-nyomást alkalmazta, úgymond a mi kezünkben volt, mert Kónya Pista volt az igazgatója, ki lelkes tagként közénk tartozott. Ez azt jelentette, hogy plakátokkal sem volt problémánk hirdetni, például azt, hogy a körben ilyen vagy olyan bált fogunk rendezni.

Látogatóink száma érezhetően kezdett növekedni. A pénzkeresési lehetőséggel ösztönzött szerepvállalások, mint valami jól megkent gépezet, mind jobban működésbe lépett. Nemsoká-

ra az asztalok felállításáról rajzot kellett készítenünk és a másodpénztárosok ennek alapján adták el a belépőjegyeket megszámozva azokat, hogy melyik asztalhoz szólnak. Magukra az asztalokra is számokat helyeztünk. Így könnyítettünk a vendégeknek a terem félhomályában történő eligazodásban és az esetleges jegy nélkülieket is könnyű volt felfedezni. A táncterem bejárati ajtaján háznagy állt, aki ellenőrizte a jegyeket és eligazította a vendégeket. A későbbiekben őt is érdekeltté tettük és százalékot kapott az eladott belépőjegyek árából. Úgy annyira, hogy még nagy udvariassággal az érkező és távozó hölgyvendégeknek a kabát levételénél és feladásában is serényen segédkezett. Ennek aztán még híre is ment, mert más klubokban ekkora udvariaságról mégsem tanúskodtak.

Hónapok múltán, mikor már jól feltöltődött a terem a szombat esti táncrendezvényeken és a büfésünk is felmérhette az italforgalom magasságát és miután én is kitapogattam, hogy egy rendezvényen mennyit lehet a büfében keresni, igen könnyen megegyeztem a büfésünkkel, hogy minden rendezvény után a Kör asztalára egy igen szép fix összeget tesz le és a többi bevétel legyen az övé. Így nekünk, azaz a Körnek be volt biztosítva egy biztos, nem csekély rendszeres bevétel, ugyanakkor nem kellett ellenőrizni mit csinál a büfé és mennyi haszonra tesz szert – esetleg tudunk nélkül. Egyébként is, egy ilyen ellenőrzést illuzórikusnak tartottam, viszont így a büfésünk a minél nagyobb haszon reményében állandóan növelte szolgáltatása minőségét és respektálta vendégeink elvárását.

Igaz, hogy a Kör büféje félig-meddig illegális volt, de Zágrábban szemet hunytak az illetékesek más klubok esetében is. Úgyhogy adót sem fizettünk utána, ugyanakkor – amin jót vidultunk – mindig hivatalosan értesítettek bennünket az italárak változásáról. Maga a büfé nem szűrt szemet, mert félreeső helyen volt, a táncterem hátsó ajtaján keresztül lehetett megközelíteni. Önkiszolgálás volt. A rendszeres három tánc utáni szünetben a vendég itt megvásárolta az italt és az asztalához vitte. Igencsak asztaltársaságok alakultak ki és ilyenkor persze mindig egy valaki vállalkozott, hogy az egész asztaltársaságot kiszolgálja.

A rendre is nagyon kellett vigyáznunk. Szigo-

rúbb szabályok voltak akkor. Zágrábban a zenés, zajos és italozással párosuló rendezvényeknek este 11 óráig mind be kellett fejeződniük. Emellett a Kör termei egy lakótömb kellős közepén voltak és a zaj zavarta a lakókat. A távozó vendégek az udvari részen át jutottak az utcai kijáratig. A jó hangulatban lévő távozókat sokszor valamelyik háznagy vagy körtag kísérte a kapuig, hogy az udvaron végigvonulva visszatartsa őket a hangoskodástól. A lakók ennek ellenére is nemegyszer tettek feljelentést a házi tanácsnál és volt, hogy a dolog a belügyi szervekig jutott, ahonnan mi minden rendezvényünkre az engedélyt kaptuk. Gyakran jártam személyesen is ebbe az irodába mint a Kör elnöke, hogy ápoljam a velük való kapcsolatainkat és vázoljam specifikus helyzetünket és problémáinkat. Ha valami éppen történt is, például látogatóink petárdát robbantottak újévkor a száraz-kapubejáratban és láttam, hogy a házi tanács elnöke nagyon kikelt magából (főleg mert a kisfia felriadt), hát a belügynél igyekeztem őt megelőzni, előadni az esetet és elnézésüket kérni. Utánam már a házi tanács elnöke csak unalmaskodni jöhetett oda. Mondhatom, hogy ezeket a problémákat hosszú évek során sikerült mindig kiegyengetni. Meg aztán a Körbe inkább komolyabb társaság járt, talán zenei (örökzöld) repertoárunknak, vagy a Kör általános hangulatának köszönhetően. Nagy ritkán történtek csak kisebb incidensek. Emlékszem egy táncrendezvény közepette sürgősen hívtak a terem hátsó végébe. Ott egy szilaj zágrábi ifjú igencsak beszédett állapotban elkezdett randalírozni. Nem volt ajánlatos kitessekélni a teremből, mert végig kellett volna vezetni a szórakozó közönség előtt a kijárat ajtóig, ami nem ment volna simán és ezzel csak elrontottuk volna a már kialakult igencsak jó hangulatot. Méregettem a helyzetet, mit lehet tenni?

- Az illető sokat ivott, de nem eleget, hogy lenyugodjon - mondom a mellettem álló háznagynak. Ezzel utasítom, hogy a Kör számlájára kérjen egy üveg italt, üljön az ifjú titán mellé és addig poharazzon vele, míg el nem csendesedik. Az utasítás bevált és záráskor ez a vendég is, úgy ahogy, de csendben és utolsónak távozott.

Tehát elég jól helyrerázódtak a dolgok. Anyagilag is kezdett stabilizálódni a helyzet. Pénzecskenket már kezdtük a Kör csinosítására for-

dítani. Korai volt azonban az öröm. Egy napon közlik velem, hogy papír érkezett a zágrábi lakásgazdálkodó vállalattól, miszerint négyszerezére emelik a házbérünket. Ez engem is hátra ütött. Annyira azért mégsem álltunk jól anyagilag, hogy ez ne okozott volna gondot. Dulics Sándor főpénztárossal még saját zsebeinkben is kaparásztunk, hogy hogyan is fogjuk kifizetni a következő havi házbért. Az első pillanatban úgy tűnt, hogy „lenni vagy nem lenni?” - a kérdés. Nem akarok túlozni, de éreztem, hogy vállamra egy érzékeny történelmi felelősség szakadt. Én legyek az, aki a több évtizedes hagyománnyal rendelkező kultúrkörnek Zágráb kellős közepén becsukjam a kapuját? Igaz, nem is annyira a kultúrelét foglalkoztatott bennünket, de akkor is, minden mást összevetve nagy szükségünk volt még erre a Körre. Hát ha másért nem, már azért is, ha egy egyetemista Vajdaságból, kinek még nincs lakása, megérkezik Zágrábba és leszáll a vonatról egy éjjeli utazás után, legyen hova lerakni kofferjeit, szót váltani valakivel, és ha más nem, az irodában vagy a színpadon improvizált szálláshelyen megaludnia, míg sorsát nem tudja rendezni. Mert hát ez a Kör az otthont is volt hivatott pótolni.

Így hát ezekkel a gondolatokkal aludtam a kapott számlára egyet-kettőt és gondolkodtam. Az én elvem akkor is és még ma is az, hogy segíts ember magadon, az Isten is megsegít, és anyagi forrásaink további bővítéséről kezdtem gondolkodni.

Másrészt viszont arra gondoltam, hogy a beállt helyzetet nem kell elmulasztani kihasználni arra, hogy kopogtassak segítségért illetékes fórumoknál. Némi kapcsolatot tartottunk Božo Vukobratovićyal, aki a Horvát Száborban a nemzeti kisebbségek ügyeivel volt megbízva. Több ízben hívtuk meg műsorainkra és meghívásainknak igencsak eleget is tett, úgyhogy személyesen is ismertük egymást. Felkerestem tehát irodájában és előadtam neki nehéz helyzetünket. Mindezt persze olyan formában, hogy amennyiben nem találunk megoldást, akkor a kapukat be kell zárunk. Arra gondoltam, hogy a Kör megszűnése az ő posztjának sem tenne jót. Komolyan vette az ügyet és utasított, hogy szervezzek meg egy megbeszélést, ahol ott volna a Magyar Képes Újság főszerkesztője is, Cvetko

bácsi és mi ketten, úgyhogy hármásban megtárgyalnánk az ügyet, hogy milyen kiutat találjunk a Kör anyagi helyzetével kapcsolatban. Megköszöntem az ajánlatát és megjelentem Cvetko bácsi színe előtt is Zágrábban a Magyar Képes Újság szerkesztőségében. Cvetko bácsival már előbből is ismertük egymást. Néha ő is megfordult a Körben. Egyes régi kortagok, főleg a hölgyek, észrevehető rajongással övezték ilyenkor, hogy „Jaj, a Cvetko bácsi!”, meg hogy ő a Képes Újság főszerkesztője. Velem is megismerkedett és próbált bekapcsolni, hogy írjak a lapba. Valami fordítást meg is jelentetett tőlem egy másik lapból, de aztán egy kis politikai tapogatózásra hívatott irodájába. Beszélgettünk több minderről. Emlékszem egy kérdésére, hogy mit gondolok, hogy a magyarság Zentán, Kanizsán, Szabadkán meg máshol is Észak-Bácskában nézi a magyarországi TV-műsorokat (mert délebbre akkor még technikailag ez nem volt lehetséges), nem fog-e ez valamiféle Magyarországhoz való húzást kiváltani. No, itt aztán mindjárt átláttam a szitán. Mondom Cvetko bácsinak, hogy ezt nem tudhatom, de Zentán igen jól ismerem a helyzetet, mert ott jártam gimnáziumba és hát ott a szerbek is a magyarországi TV-műsorokat nézik, mert azok jobbak, hát akkor azt kellene ez hogy jelentse, hogy ők is Magyarországhoz fognak húzni? Itt valahol be is fejeződött közöttünk a „tapogatózás”. Akkortájt még egy kérdést letisztáztam. A Képes Újságban ugyanis azt írta, hogy a főszerkesztő Kis Flórián, és megkérdeztem a Körben egy jó ismerőjét, hogy hát akkor mi a főszerkesztőt miért hívjuk Cvetko bácsinak. Egyszerű volt a válasz, éspedig az, hogy őt tulajdonképpen Malušev Cvetkónak hívják és a Kis Flórián csak a felvett főszerkesztői neve. No, elismerem, hogy egy Magyar Képes Újságban a Kis Flórián mégis csak jobban hangzott... Amúgy meg hát megtévesztően jól beszélt magyarul is. Hogy erre a témára írásomban már ne térnék vissza, el kell mondanom, hogy sok-sok év után, a Kör egyik évfordulójának ünnepségén találkoztam Cvetko bácsival. Idős volt már. Odajött hozzám és 5–6 éves kisfiam (aki velem volt) szőke haját megsimogatta: „Jó nektek, ti most más világban éltek. Mi annak idején nemigen szólalhattunk meg szerb nyelven, mert mi voltunk a magyaroknak a vad rácsok”. No, nem gondolom,

hogy a megjegyzés éppen az 5–6 éves kisfiának irányult volna... Mindenesetre kisugárzott, hogy milyen érzések kísérték életútján egészen élete alkonyáig ezt az embert.

Cvetko bácsi volt tehát az ember, aki hivatott lett volna részt venni a Kör létkérdésének megoldásában. Amint benyitottam hozzá, leültetett. Elmondtam mi járatban vagyok és hogy a Horvát Száborból Božo Vukobratović küldött ide. Nem sok együttérzéssel hallgatta meg a Körben beállt helyzetet és úgymond várta, mikor szólalhat meg. Első egy-két mondatából mindjárt kiderült, hogy szinte kapóra jött neki, hogy rámutasson, hogy erre az egyesületre, mármint az Ady Endre Magyar Kultúrkörre tulajdonképpen semmi szükség sincsen, hogy mi ott nem csinálunk semmit. Gondolom magamban, hát hova jöttem én? Hisz a beteg embernek sem a halálról szoktak beszélni, hanem a gyógyulásról. „Mit csináltatok például két héttel ezelőtt a szerdai napon?” - szegezi nekem a kérdést Cvetko bácsi, mintegy várva a választ, hogy semmit. Hamar átláttam a helyzeten. Gondolataim kezdtek más tájakra szárnyalni, el innen ebből az irodából. A nekem szegezett kérdést persze még megválaszoltam, mondván, hogy pont azon a napon, hogy mit csináltunk, így nem tudnám megmondani, de meg kell nézni azt a Kör munkanaplójában. No, Cvetko bácsi ehhez már nem ragaszkodott, meg aztán ezt olyan komolysággal mondtam, hogy gondolhatta azt is, hogy onnan még majd elő is kerülhet valami, ha megnéznénk mi van beírva. Inkább tovább beszélt olyan dolgokról, amelyekkel a Kör létjogosultságát igyekezett megkérdőjelezni. Végül rám kérdezett: „Hát nincs igazam?” Egyáltalán nem számítottam reakciójára, meg ezek után az nem is érdekelt, odavetettem: „Hát van benne valami, Cvetko bácsi”. Erre kikelt magából, hogy hogy mondhatok ilyent. „Ez azt jelentené, hogy 20 százalékban igazam van és 80-ban nincs?” - dühöngött. Látva, hogy az ilyen beszéd mekkora hatással van rá, meg hát nem is tudtam okosabbat mondani: „Ebben is van valami” - szoltam, felálltam, erőltetett mosollyal az arcába néztem, majd távoztam.

Maradt tehát a „Segíts ember magadon...” megoldás. Elgondolkodtam, hogy ha mi évek óta szombat esti táncrendezvényekből tartjuk fenn a Kört, akkor miért ne lehetne vasárnap esti ren-

dezvényekkel is bővíteni bevételünket? Így neki láttunk a vasárnap esti rendezvények beindításához. Tudtam, hogy nem lesz könnyű dolog. Ennek nem volt hagyománya és hát be kellett járódnia. Láttam, hogy már szombat esténként igencsak telt ház volt, ezt már nem kellett reklámozni, viszont a színpadról a szombat esti közönségnek hatásos volt bejelenteni, hogy másnap, vasárnap, ilyen vagy olyan bált fogunk rendezni, vagy ha nem, hát azt is, hogy holnap is, ha mást nem, de közönséges táncestet tartunk. A dolog megindult, az elejében persze gyéresebb közönséggel. Így minél több hangzatos rendezvényt eszeltünk ki, amit soha sem szombatra tettünk, hanem vasárnapra, és ezt hirdettük is a rádióban, plakátokon és a szombat esti közönségnek. Körülbelül egy év kellett hozzá, hogy rendszeresen telt házunk legyen vasárnaponként is.

Így lassan a Kör anyagi problémái is megoldódtak. A gépezet működött. Mindenki érdekelve volt, hogy az elvállalt feladatokat elvégezze és azért a bevételért, amit kapott, meg is őrizze a posztját. A zenekar bizony már szép összeget kapott, hiszen telt házzal dolgoztunk már mind szombaton, mind vasárnap és az eladott belépőjegyek árának fele (az egyezés szerint) őket illette. Ezt a százalékot, amíg csak ott voltam, soha nem csökkentettük. Ez megérte, mert ragaszkodtak így a Körhöz és hát újévvárásra sem hagytak cserben bennünket, amikor ugyanis nagy volt a kereslet a zenekarok iránt és tekintélyesebb összegeket is felkínáltak ilyenkor az újévi éjszakára, de ők a Kör újévvárását is kimuzsikálták a megalkudott százalékért.

A táncteremből kikerültek a fűrészpóros kályhák is, melyek néha bizony befüstöltek, de ha nem jól voltak megtömve, a hirtelen fellobbanó tűz még szét is vetette őket. Ilyenkor szállt a parázs a kályha körül és füst árasztott el bennünket. Olajkályhákra tértünk át, de ezeknek is szaguk volt és miután a villanyhálózatot felújították, ezeket hőtárolós kályhák váltották fel.

Mejegyzem, a négyszeresére emelt házbérből, melyet a Kör termeiért kellett havonta fizetnünk, hasznunk is lett, mert az újonnan kötött szerződés szerint a zágrábi lakásgazdálkodási vállalat kötelezettséget vállalt magára az épület karbantartására vonatkozóan. Így tehát éltünk is az ebből adódó jogainkkal. A lakásgazdálko-

dási vállalatban volt egy pártfogónk is, egy fiatalember, aki hozzánk járt szórakozni és tőle megkaptunk minden információt, ami a javunkra szolgálhatott. Így került sor arra, hogy kicsempéztettük WC-inket. A táncteremben az olajos padló helyett új parkettát rakattunk. Ajtóinkat, ablakainkat kicseréltettük. A tetőt is átráztuk, újracserépeztettük, mert már foltok jelentek meg a plafonon a becsurgó víztől. Tudom, a vezetőség egybehangzó meggyőződése szerint a kisterem plafonján Nagy-Magyarország térképe kezdett kirajzolódni. Csináltattuk mindezt a szerződés alapján és nem kellett fizetnünk. Népszerűkké váltunk Zágrábban. Táncteremünk kezdett szűkösenk bizonyulni. Voltak, akik már délután eljöttek belépőjegyet vásárolni az esti táncrendezvényre. Falainkat persze nem tolhattuk széjjel, hogy bővíteni tudtuk volna a Kört. Ajánlottam a belépőjegyek árának növelését. Voltak, akik ellenezték, de végül is elfogadtattam. Az adott helyzetben ez volt az egyedüli lehetséges racionális lépés a Kör érdekében. Természetesen a Kör tagságának nem akartunk ártani, mert mégis csak az volt a cél, hogy a magyarság minél nagyobb számban eljárjon a Körbe. Megfigyeltem azonban, hogy vendégeink zömét a horvát látogatók képezték nyilvános rendezvényeinken, a tagság legfeljebb a vendégek 20–30%-át tette ki. Ezért a tagság számára külön jegyeket adtunk szimbolikus áron. Ebbe már nem nagyon tudott belekötni senki. Közönségünket továbbra sem veszítettük el, bár a végén mi lettünk a legdrágább klub Zágrábban, de még ez is reklámként a javunkat szolgálta.

Megfigyeltem, hogy Zágráb főterét újévre, mint minden nagyobb városban, ünnepélyesen kivilágították és feldíszítették. Hatalmas fenyőfákat is állítottak, de mindez, mint valami főpróbára, már az újévet megelőző katolikus karácsonyra készen állt. Felfogtam, hogy a horvátoknál így volt megoldva szent karácsony ünneplése. Akkor még az egyedüli (kommunista) párt sanda szemekkel nézett az ilyesmire, de úgy látszik Zágrábban ennyit le kellett neki nyelnie.

Úgy gondoltam, hogy ha már a horvát vendégeinkből élünk, meg a Kör tagsága is zömmel vallásos volt, katolikus karácsonyra én is fenyőfát állítottam a színpadunkra. Ezt bizony nem jó szemmel nézték az előző vezetőségi tagok, akik

a párt mellett voltak elkötelezve. Kezdték elhúzódni tőlem meg még a Körtől is. Egyikük, aki a Képes Újságnál dolgozott mint újságíró (hogy ne nevezzem meg), furcsa kéréssel állt elő, hogy adjak ki neki egy igazolást, hogy ő nem tagja a Körnek. Bár nem voltam még kész jogász, de éreztem, hogy ilyesmit mégsem szokás kiadni. Azt esetleg igen, hogy valaki tagja valamely egyesületnek, de hogy nem tagja, azt már furcsállottam, de nagyon jól tudtam, hogy kezdtek félni, szabadabb gondolkodásunk végett közénk tartozni. „Ó, szíves örömet adok egy ilyen igazolást” - mondtam. Mindjárt behívtam az irodába és legépeltem neki egy papírt a kért tartalommal, a másodpéldányt pedig szemem láttára beiktattam a Kör archívumába. Megjegyzem sok évvel később, a Kör fennállásának 75. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen a véletlen folytán találkozott tekintetünk, amint az ünnepségre kiadott könyvet nyújtotta át nekem. Nekem eszembe jutottak ezek a dolgok, de remélem neki is.

Ha már a karácsonyt említettem, volt még egy úgynevezett „szent család” problémánk is. Volt ugyanis egy zártabb körű asztaltársaság, főleg lányokból állott, de ült közöttük egy-két szendébb fiú is. Ők csak ritkán jelentek meg rendezvényeinken. Vasárnaponként rendszeresen jártak a zágrábi katedrális melletti papneveldebe, ahol egy kisebb kápolnárszben a fiatal papnövénydek magyar nyelven misét tartottak. Mise után egy külön teremben volt alkalom egy kis tereferére is. Az apropó igencsak valamelyikük születésnapjának vagy vizsgaletételének szerény megünneplése volt. Ez magában véve rendben is lett volna, de fülemben jutott, hogy a Körről ebben a társaságban egy becsmérő kép volt kialakítva. Mondjuk talán úgy, hogy a Kör az egy elzúllott társaság gyülekezőhelye. Erre már, mint a Kör elnöke, érzékeny voltam.

Azt csináltam, hogy egy ízben én is megjelentem a magyar nyelvű misén, utána megismerkedtem a jelen levő „kispapokkal” és meghívtam őket egyik közelebbi kultúrműsorunkra. A meghívást elfogadták és egy páran közülük el is jöttek. Először jártak a Körben. Megismerkedtek velünk és nem hiszem, hogy rossz képet alakítottak ki rólunk. Igaz, este 9 órakor már távoznunk kellett, betartva a papnevelde házirendjét, de a továbbiakban is gyakori vendégeink voltak. A „szent

család” problémája így megszűnt. Többedmagunkkal mi is gyakran tettünk tiszteletet náluk, azaz a kispapoknál. Egy alkalommal egy kisebb formátumú vászonkötéses újszövetségi szentírást kaptam tőlük, szép, mai élő magyar nyelvű fordításban. Kérésükre egy alkalommal a misén én végeztem belőle a szokványos felolvasást. Felkészültem rá és nagyon közvetlen hangon és átélten, mintha nem olvasnám, adtam elő a szöveget. Még a későbbiekben is felhozták, hogy ők nagyon örülnének, ha így tudnának olvasni. Ezt nem a saját vállveregetésem miatt írom le, hanem hogy érzékeljem, hogy hogyan sikerült egy irántunk való tiszteletet felállítanom ezekben a körökben is.

Az ajándékba kapott szentírás nagy szerepet játszott a további életemben. Előbb csak misztikum végett olvastam, de hamarosan felfedeztem benne a megdönthetetlen alapigazságokat és erővel látott el az élet kihívásaival szemben. Sajnálom, hogy az ószövetségi - jóval zordabb - írásokkal csak később és jóval később kezdtem behatóan foglalkozni, ami viszont elengedhetetlen a földi élet valóságos megismeréséhez. Úgy érzem, hogy ha az ószövetségi írásokkal előbb találkozom, életem sok fontosabb lépését is másként tettem volna meg.

Visszatérve a Kör szervezéséhez, az nem volt elég, hogy anyagilag, mondhattuk, talpra állt a Kör. Naponta adódtak ilyen vagy olyan problémák. Ezeket orvosolni kellett.

Egy ízben Baráth Árpád állt elém, aki a zenekarunkat vezette. A zenekar nagyon jó volt. Minőséges, még a Zágrábi TV-n is volt hogy felléptek. Árpádnak az volt az ajánlata, hogy ők egész tanévben ingyen játszanának a Körben, hogy legyen hol gyakorolniuk, mivel a nyári idényben, amikor a Kör is szünetel, alkalmuk volna komolyabb öszszegért szerződést kötni, hogy valahol, ha jól emlékszem egy turistahajón muzsikáljanak. Ez a Kör számára anyagi szempontból több mint jó ajánlat volt. Ezt habozás nélkül el tudtam volna fogadni. Az ajánlatban volt azonban egy kikötés, és pedig az, hogy másik zongoristát vennének be a zenekarba, a régit pedig menesztenék. Ez magában véve mit sem jelentett volna. Igen ám, de a régi zongoristánk Barna Dénes volt. Mint régi, régi egyetemista, szinte leltárdarabnak számított a Körben, mindenki ismerte és mint zongorista

nagy népszerűségnek örvendett. A Körben sokszor spontán kirobbant mulatozást és a csárdásokat, melyeket szívből fakadóan zongorázott végig, nélküle nem tudtuk elképzelni. Ha leült a zongora mellé, a színpadon körülsergeltük. Borospoharak kerültek a zongora tetejére, mindenki énekelt. A hangulat magasra hágott és volt, hogy még egy pár pohár is a padlóra csapódott. Bár úgy gondolom, hogy fegyelmezett vagyok, de egy ízben nekem is megszaladt a kezem és a poharam a színpadtól lefelé az üres táncteremben végzett. Nem sajnálom, jó érzés ez a kellő hangulatban. Persze jobb nem folytatni, mert talán mint a drogot, nehéz volna abbahagyni.

Ez volt tehát Dénes. Úgy értékeltem, hogy az ő menesztése nagy botrányt váltott volna ki a tagság körében, különösen az idősebb generáció között. Nekem, mint fiatal elnöknek, nehezen bocsátották volna meg ezt a lépést.

Jól meg kellett gondolni a dolgokat, mit teszünk. Baráth Árpád még egy ultimátummal jött elő. Ha a tervüket nem tudják megvalósítani, ott-hagyják a Kört és nem muzsikálnak tovább. Tudtam, hogy ez nagy csapás lenne a Körre nézve, nagy zavart keltene a bejáródott táncrendezvények terén. A látogatókat is elveszíthetjük és a Kör erre alapozza egzisztenciáját. Időt kértem, hogy átgondoljam a dolgokat. Először is Barna Dénessel beszéltem, hogy össze tudnánk-e hamarjában hozni egy másik zenekart. Találtunk egy szabadkai bunyevác gyereket, aki nagyon húzott hozzánk. Ő valamicskét tudott klarinétozni. Tész József, fiatal körtag volt, ő gitározni tudott. Dobolásra meg már majdnem engem tanítottak volna be, de a sors megkegyelmezett, mert a zenéhez azért mégsem értek, és a Kör titkára lett a dobos. Persze a titkárnak dobja nem volt, hát a Kör számlájára vettünk dobot. No, így valahogyan összeállt a csapat.

Nemsokára érkezett a fellépés napja. Jött a közönség. Várhattuk a kudarcot. No, Dénes teljes erősséggel dolgozott a zongorán. Tész József is úgy-ahogy pengette a gitárját. A klarinétosnak viszont el-elcsuklott a hangja, ez arra emlékeztetett, mint mikor a nyári tarlón a lúdnak toklász megy a torkába. De a közönség hálás volt, a következő hétvégén sem csappant a számuk. Mi is kezdtünk felbátorodni. Az új zenekar mind jobban bejáródott. Barát Árpád még néha besom-

polygott a táncrendezvényünkre, talán kémleni a fejleményeket. Zenekarunkban biztosan lehetett számtalan hibát találni, de számunkra a mérce a közönség volt, akik pedig minden hétvégén rendületlenül megtöltötték a termünket. Ezek után nagy kő esett le a szívemről, mert még ma is, több évtized távlatából is, emlékezetemben így élesen megmaradtak a dolgok.

Barna Dénes még egy darabig verte a Kör zongorájának billentyűit. Mit mondjak? Őt is jobb kereseti lehetőségek kezdték kecsegtetni. Eleinte helyettesítő zongoristát küldözgetett zenekarunkba, majd egy hosszabb időre egészen elvesztettük vele a kapcsolatot. Így aztán Tész József rendezte zenészeink sorait a továbbiakban. Megalakult Tész zenekar amellyel további problémám már nem volt. Még ma is léteznek. A Kör fennállásának 75. évfordulóján rendezett ünnepségen őket hallgattuk. Orroltam is Jóskára, mert olyan hangerővel pengettek, hogy képtelen voltam a mellettem ülő régi barátokkal társalogni. No de mit tehettem? Nem én voltam már az elnök, mint annak idején, amikor még halkan az örökzöld dallamokat játszották és a táncpartnerek meg az asztaltársaságok ülő tagjai is szót tudtak érteni egymás között.

Barna Dénes nem tűnt el teljesen a láthatárról. Összejöveteleinken a régi Kör-tagok találkozóin fel-felbukkan mindmáig. Szívesen övezzük körül, amint még mindig belefeledkezik hangszer billentyűinek világába.

Az Ady Endre Magyar Kultúrkör a Belgrádban székelő Magyarország Nagykövetségével is tartott némi kapcsolatot. Nagyobb rendezvényeinkre nekik is küldtünk meghívót, melynek igencsak eleget is tettek. Ők is értesítettek minket olyan történetekről, melyeken jelenlétünk kívánatos volt. Zágrábban is történtek magyar vonatkozású dolgok, melyekre a Nagykövetség is hivatalos volt, főleg nekik köszönhetően így mi is jelen lehettünk. Ez gazdagította ismeretségi körünket és alkalmat adott kapcsolataink bővítésére, meg aztán nekünk is, a Bácska porából odakerült zágrábi diákoknak alkalmunk nyílt egy kissé magasabb körökben mozogni. Így például nekem személyesen, mint a Kör elnökének, egy magyarországi könyvkiállítás megnyitóján, alkalmam volt megismerkedni és elbeszélgetni Miroslav Krleža horvát íróval, aki meglepetésemre kitűnően beszélt

magyarul. Egy alkalommal találkozhattunk Illyés Gyulával is, akit író társaival a Körben is vendégül láthattunk. Maradandó élmények voltak ezek.

Jól jöttek tehát a Nagykövetség információi, mert mi valahogyan nem tartoztunk sehova. Voltak bár úgymond magyar fórumok Horvátországban, amint már említettem is, a Magyar Képes Újság, meg létezett az Eszéken székelő Horvátországi Magyarok Szövetsége, de azokban az években ők elváltak magukkal. Minket, hogy úgy mondjam, nem sokba vettek. Ezt már azért is gondolom, mert észrevettem, ha magyarországi magyar jelent meg nálunk a Körben a Képes Újság ajánlatára, vagyis ha már előbb megfordult a Képes Újság szerkesztőségében, egy már rólunk kialakított, majdnem semmibevevő véleménnyel közelített és legtöbbször csak annyira futotta az irántunk való érdeklődése, hogy eladja a forintját.

Amennyiben a kapcsolat közvetlenül, először minálunk alakult ki, akkor más volt a helyzet, általában élénk érdeklődést mutattak magyarországi, akár spontán vendégeink is a Kör létezése és működése iránt. Csak egyet említsek, így toppant be hozzánk annak idején Bertalan Imre is, a Nők Lapja újságírója Magyarországról és nagy lelkesedéssel írt rólunk a lapban. És milyen nagy szükségünk volt nekünk akkoriban ezekre... Kellott a buzdítás és hát valami hovatarozás érzése. A Magyar Nagykövetség értékes könyvekkel, orvosi, matematikai és más szakkönyvekkel is gazdagította a Kör könyvtárát. Talán ismerve bennünket, előbb négy szemközt exkuzálták magukat, hogy a könyvküldeményben lesz egy kis Lenin is, meg Marx is, mert így könnyebben megy a dolog, de csak fogadjuk el, mert akkor is megéri, hiszen egyetemistáink nagy hasznát vehetik a szakkönyveknek - ami be is igazolódott.

Egy napon a Kör kultúrtilkára arról értesített, hogy a Nagykövetség kérésére vegyünk részt a Magyar Tanácsköztársaság megalakulásának évfordulója alkalmából tervezett plakátkiállítás felállításában Zágrábban. A témával túlságosan nem voltam elragadtatva, bár az akkori hivatalos politika epedezett az ilyesmiért. A Nagykövetséggel ápolat kapcsolatra való tekintettel, nem mondtam nemet. Képviseletük a Kört az ünnepségen is. Tóth Elek nagykövet kitüntetésekkel adott át a még számon tartott néhány veteránnak, akik Horvátországban éltek.

A plakátkiállítás megnyitója után kezünkben pohárral még társalogtunk egy kicsit egymás között. Hozzánk társul Tóth Elek nagykövet. „Hogy vagyunk a Körben?” - kezdi velünk a beszélgetést. Bár már anyagi gondjainkat saját erőnkől jól megoldottuk, mégis ott kötök ki és elmondom, hogy Zágrábban nem kapunk semmi támogatást, mert úgy gondolják mi vajdaságiak vagyunk. Vajdaságból sem segít bennünket senki, mert úgy vélik, mi Horvátországhoz tartozunk és így mindent magunknak kell megoldanunk. Ezt persze nem valami hivatalos beszélgetésnek gondoltam és nem is az anyagiak reménye és igénye szólt belőlem, inkább a dolgok őszinte átélése, a sehova tartozás szólt belőlem. Miután a nagykövet közénk elegyedett, így az ő vonzására közelebb jöttek a Horvát Szábor jelenlévő emberei is. És amire nem számítottam, Tóth Elek nagykövet, aki törve, de beszél horvátul is, hozzájuk fordul: „Dečki se žale” (A fiúk panaszkodnak). Hát ez hátba ütött. Nem gondoltam, hogy azonnal kitergeti panaszunkat. Volt, ahogy volt annak idején, de a nemzeti kisebbségek helyzete különösen érzékeny kérdés volt a két ország között akkor is. „Ó, hát ők erről nem is tudtak, forduljunk csak hozzájuk, ha valamilyen problémánk van. Majd ők segítenek” - láttak el bennünket névgyeikkel a Horvát Szábor emberei. Na, mindez a kis incidensféle némi port is keverhetett a felsőbb körökben, mert a későbbiekben visszahallottam, hogy még Pero Pirker is, Zágráb akkori polgármestere, nyelvére vette a nevemet. A nagy segítség persze vártak magukra. Annyit azért talán megért a dolog, hogy a későbbiekben az Eszéken székelő Horvátországi Magyarok Szövetsége részére leválasztott pénzeszközökből nem sokat, de juttattak nekünk is.

A kádári politika tapintatos volt a magyar kisebbségi kérdésekben a szomszéd államokkal szemben, így az anyaországban élő magyarok, főleg a fiatalabb korosztály mit sem tudott rólunk, vajdasági magyarokról és innen van még sokszor ma is a csodálkozásuk, hogy jé, mi tudunk magyarul. A konzulátuson viszont tapasztalható volt, akkor is egy bizonyos fokú érdeklődés irántunk. Látványos segítséget nem nyújtottak – nem nyújthattak. Apróbb dolgokban, például a kiutazások körül szívesen segítettek, érdeklődtek irántunk, a Körről... Ez felemelő volt és belém

is lelket öntött, hogy rendet tartsak egy lassan süllyedőnek tűnő hajó fedélzetén. Tudtam, hogy a dolgok változóak és mindig történhet valami, talán még lesz jövője a Körnek. De ezek csak filozófiai elgondolások voltak, reális alapja nem volt, még a láthatáron sem volt kibontakozóban semmiféle változásnak a lehetősége.

Volt egy alapgondolatom, hogy tartani a Kört, ameddig lehet, ameddig vagyunk, ameddig – legalább a vezetőséget – magyar ajkúakból elő tudjuk állítani. Próbáltuk praktikus dolgokkal is gazdagítani a Kört. Mivel a Kör két szobájában is laktak egyetemisták és voltak közöttük olyanok is, akiknek csak olyan bérelt szobára jutott Zágrábban, ahol nem volt fürdőszoba, így a Kör egyik zugában zuhanyozót építettünk be, melyet mindenki szükség szerint használhatott. Ugyanúgy mosógépet is vettünk és beszereltük közös használatra.

Szilveszterezést rendszeresen szerveztünk a Körben. Nagy volt az érdeklődés a horvátok körében is. Tudom, mindig probléma volt erre az alkalomra tényezőket és evőeszközöket kölcsönözni, hiszen ilyenkor azokra másoknak is szüksége volt. Nem is értettem elődeimet, miért is vesződtek ilyesmivel, hiszen egy újévvárás meg más évközi evéssel összekötött rendezvény, ha jól megszerveztük, szép haszonnal járt. Ezért ajánlatomra evőeszközöket és tényezőket vásároltunk legkevesebb 100 személyre, meg még gáztűzhellyel is elláttuk a Kört és a továbbiakban nem függtünk senkitől. Mindig akadt valaki közöttünk, aki helyt állt a főzésben és többen is a fel szolgálásban. Talán éppen ez tette otthoniassá és vonzóbbá rendezvényeinket kívülálló vendégeink számára is.

Még ma is büszke vagyok arra, hogy a Kör történetében én voltam az első, aki huzamosan több éven keresztül (1966–1971) elnökösködött a Körben. Az évi közgyűlések minden évben lezajlottak. Ilyenkor rendszeres tisztújítás volt, de én maradtam. Jó érzés volt, hogy a tagság hitelt adott törekvéseimnek. Nem kis feszültségekkel járó munka volt a Kört vezetni. Úgy értékelem, hogy ekkora aktivitással, mint amennyit a Körre fordítottam, nyugodtan befejezhettem volna az egyetemen még egy fakultást. Én a Kört választottam. Sok mindent megtanultam, tapasztaltam itt is. Amit tettem, meggyőződésből tettem. A

zágrábi papnövendékektől kapott kis vászonkötéses Újszövetségi Szentírásban olvastam, hogy az a bűn, ha nem a meggyőződésed szerint cselekszel.

EPILOGUS:

Végül is értelmet kapott a Kör megmentése és fenntartása. Az európai uniós törekvések lényegesen megváltoztatták a Magyarország és Horvátország közötti kapcsolatokat és a két ország között történő együttműködést. A Kör mindvégig kitartott, bevárta ezeket a történelmi változásokat. Örömmre szolgál, hogy hozzájárultam ehhez a kitartáshoz éppen a legkritikusabb pillanatokban, egy kicsit sem gondmentes, fél évtizedes tevékenységgel a Körben.

A bekövetkezett történelmi változások ugyanis nem kezdődhettek a közel egy évszázada fennálló Magyar Kultúrkör eltörlésével, hanem csakis annak megtartásával és támogatásával. Az igaz, hogy az államosított épülettömböt, ahol a Kör helyiségei voltak, a horvát állam visszaadta a jogos tulajdonosoknak, és a Körnek innen költöznie kellett, Zágráb városa azonban talált erre is megoldást és ugyancsak a város központjában új helyiségeket biztosított a Körnek és így a Kör új és modern környezetben ma is tovább működhet. Az új változások érdekelttette a Zágrábban élő magyar családokat is, hogy részesei legyenek a Kör működésének.

Kukoricamadár, 2005